

การพัฒนาารูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน ในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

DEVELOPMENT OF A MODEL OF PARTICIPATORY NETWORK BETWEEN HOMES AND SCHOOLS IN THE REMOTE SCHOOLS ON HIGHLAND

อโนทัย ไทยวรรณศรี^{1*} และอนุชา กอนพวง²
Anotai Thaiwannasri^{1*} and Anucha Kornpuang²

^{1,2}คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

^{1,2}Faculty of Education, Naresuan University, Phitsanulok 65000, Thailand

*Corresponding Author, E-mail: anotaitakz@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง มีขั้นตอนการวิจัย 3 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาองค์ประกอบรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ใช้วิธีสังเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 6 คน และศึกษาโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) จำนวน 3 โรงเรียน 2) สร้างและตรวจสอบรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยนำผลการศึกษาจากขั้นที่ 1 มาขยายแล้วตรวจสอบความเหมาะสมโดยการประชุมระดมความคิดของผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 คน 3) การประเมินผลรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยการประชุมผู้บริหารสถานศึกษาในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง จำนวน 116 คน

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) เป้าหมายของเครือข่าย มี 2 ระดับ คือ ระดับโรงเรียนและระดับชุมชน 2) หลักการของเครือข่ายมี 2 หลักการสำคัญ คือ หลักคิดและหลักปฏิบัติ 3) กลไกของเครือข่าย มี 2 กลไกหลัก คือ กลไกภายในโรงเรียนและกลไกภายนอกโรงเรียน 4) วิธีการดำเนินการของเครือข่าย มี 6 วิธีการ คือ การจัดกลุ่มเครือข่ายร่วมร่วมพัฒนา การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดกิจกรรมของเครือข่าย การติดต่อสื่อสารการทำงานแทนโรงเรียนโดยชุมชนและการติดตามผลงาน ส่วนผลการประเมินรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง พบว่า รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมที่น่าสนใจ มีความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้อยู่ในระดับสูง

คำสำคัญ: เครือข่ายการมีส่วนร่วม โรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

Abstract

This research aimed to develop a model of participatory network between homes and schools in the remote schools on highlands. The research procedure followed 3 steps; 1) studying the component and the guideline of a model for participatory network between homes and schools in the remote schools on highlands by using documentary analysis and to interview 6 experts including observation of 3 best practices schools in the remote schools on highlands, 2) constructing a drafted model for participatory network between homes and schools in the remote schools on highlands by using the collected data from step 1 and to validate the drafted model by the focus group discussion of 9 educational experts, and 3) assessing the constructed model by public hearing of 116 schools administrators in the remote schools on highlands.

The research findings revealed the following results: there were 4 essential components of the model for participatory network between homes and schools in in the remote schools on highlands namely; 1) the goal of the network consisting of the schools level and the community level, 2) the principles of the network consisted of the concept principle and the practice principle, 3) the mechanism of the network consisting of internal school and external school mechanism, and 4) the procedure of the network consisting of 6 steps namely, grouping of the participatory network, sharing and learning together, the network activities, the network communication the community representative for school affairs and performance following. As for the assessment of the public hearing seminar, the utility and feasibility of the participatory network model were both at the high level.

Keywords: Participatory Network, Remote Schools on Highland

บทนำ

หลักการที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงใช้ในการดำเนินงานพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ประกอบด้วยโรงเรียนเป็นฐานของการพัฒนา เป็นสถานที่ที่รวมเด็กในวัยเรียนของชุมชน ทำให้เข้าถึงเด็กได้ง่ายและครอบคลุมได้ทั้งหมด เป็นสถานที่ที่มีผู้มีความรู้ คือครู ซึ่งเป็นแกนสำคัญในการถ่ายทอดให้เด็กได้พัฒนาความรู้ และทักษะต่างๆ และเป็นสถานที่ที่คนในชุมชนเข้าถึงได้ง่าย จึงเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนได้ การพึ่งตนเอง ทรงเน้นให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อให้ได้รับความรู้และฝึกฝนทักษะทั้ง 4 ด้าน คือ พุทธิศึกษา จริยศึกษา หัตถศึกษา และพลศึกษา ซึ่งเป็นความรู้และทักษะที่นำไปใช้ได้ในชีวิตจริง และในที่สุดสามารถดำเนินการพัฒนาได้ด้วยตนเอง การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการให้ประชาชนในชุมชนเข้าร่วมในทุกกิจกรรมของโรงเรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันจากการลงมือปฏิบัติ ความรู้และเทคโนโลยีต่างๆ จะถูกถ่ายทอดลงสู่ชุมชน นำไปใช้พัฒนาชุมชนของตนเองได้เป็นการเสริมสร้างพลังและความเข้มแข็งของชุมชน นำไปสู่การพึ่งตนเอง ทำให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เป็นการพัฒนายั่งยืน การใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างประหยัดและเกิดประสิทธิผลสูงสุด ในการดำเนินการพัฒนาในบางครั้งจำเป็นต้องเสริมหรือสนับสนุนในส่วนต่างๆ ที่ชุมชนขาดแคลน (Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn's Personal Affairs Division, 2008, p. 1)

กระนั้นการจัดการศึกษาของรัฐที่ผ่านมายังไม่สามารถจัดการศึกษาให้เท่าเทียมกันอย่างมีคุณภาพและทั่วถึงทุกพื้นที่ โดยเฉพาะในเขตพื้นที่สูงและถิ่นทุรกันดาร เนื่องจากสภาพบริบทของชุมชนมีความแตกต่างกันทางด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ และการดำรงชีวิต การใช้ภาษาไทยในการติดต่อสื่อสาร การเดินทางค่อนข้างลำบาก ชุมชนและผู้ปกครองมีฐานะยากจน ผู้ปกครองไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษา มีการอพยพเคลื่อนย้ายผู้เรียนติดตามไปประกอบอาชีพรับจ้างต่างพื้นที่ จึงทำให้มีเด็กด้อยโอกาสในเขตพื้นที่สูงและถิ่นทุรกันดาร บางส่วนต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน ไม่ได้เข้าเรียน นำไปสู่ความไม่เสมอภาคในการเข้าถึงการศึกษา เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างในเขตพื้นที่สูงและถิ่นทุรกันดารกับพื้นที่อื่นๆ เพิ่มมากขึ้น จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ในปี พ.ศ. 2551 มีสถิติของเด็กด้อยโอกาส ในเขตบริการทั้งหมด จำนวน 438,572 คน เข้าเรียนในระบบ จำนวน 391,689 คน (คิดเป็น 89.31 %) ไม่สามารถเข้าเรียนในระบบ จำนวน 46,883 คน (คิดเป็น 10.69%) และเมื่อเข้าเรียนในระบบแล้วออกกลางคัน จำนวน 12,387 คน (คิดเป็น 3.16 %) ก่อให้เกิดความสูญเสียด้านเศรษฐกิจเป็นมูลค่าประมาณ 9.29 หมื่นล้านบาท นอกจากนี้ข้อมูลของเด็กด้อยโอกาสที่เรียนอยู่ในระดับชั้น ม.3 จำนวน 29,223 คน สามารถเรียนจนจบ จำนวน 28,214 คน (คิดเป็น 96.55%) เรียนไม่จบ จำนวน 1,009 คน (คิดเป็น 3.45%) มีโอกาสเรียนต่อ 19,542 คน (คิดเป็น 69.26%) แต่ไม่มีโอกาสได้เรียนต่อมีมากถึง จำนวน 8,672 คน (คิดเป็น 30.74%) ก่อให้เกิดความสูญเสียทางสังคมมากมายส่งผลให้เด็กด้อยโอกาสในเขตพื้นที่สูงและถิ่นทุรกันดารเหล่านี้อยู่ในสภาวะเคอะคว้าง ไร้ซึ่งทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เผชิญกับความเสี่ยงที่ต้องอยู่นอกสังคมเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ (Office of the Basic Education Commission, 2009, pp. 1-2) ปัญหาเด็กออกกลางคันและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่ดีขึ้น มีสาเหตุจากหลายอย่าง แต่ที่สำคัญประการหนึ่ง ก็คือ การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนพัฒนาการมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนั้นพบอีกว่า ครู ผู้อำนวยการสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาที่รับผิดชอบในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงยังขาดความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานที่มีลักษณะเฉพาะพื้นที่เพิ่มขึ้นจากบุคลากรทางการศึกษาทั่วไป (Office of the Basic Education Commission, 2009, p. 2)

จากการศึกษาการมีส่วนร่วม กรณีศึกษาฮ่องกง สิงคโปร์ และเกาหลีใต้ ไม่แตกต่างจากประเทศไทยมากนัก กล่าวคือ ผู้ปกครอง ชุมชน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการค่อนข้างจำกัด เพราะการศึกษาได้รับการบริหารจัดการโดยรัฐบาลแบบรวมศูนย์อำนาจ จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องอาจสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมระหว่างครอบครัวและชุมชนกับโรงเรียนในการพัฒนาการศึกษายังขาดความชัดเจน เนื่องจากเป็นบทบาทของบุคลากรของสถานศึกษาตามโครงสร้างของระบบราชการโดยส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงด้วยแล้ว การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนย่อมขาดความชัดเจนและเป็นรูปธรรมกว่าบริบทของพื้นที่ราบเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยสนใจทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลเพื่อเสนอแนะต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียนนำไปกำหนดเป็นนโยบาย การวางแผนของการพัฒนาเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

คำถามของการวิจัย

1. รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงมีองค์ประกอบและแนวทางสร้างเครือข่ายอย่างไรบ้าง
2. รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร

3. รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ที่พัฒนาขึ้นเมื่อนำไปประเมินแล้วมีผลเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง
3. เพื่อประเมินผลรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

1. ศึกษาเอกสารจากแนวคิดทฤษฎีใหม่ และเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาชุมชน แนวคิดทฤษฎีการพึ่งตนเอง แนวคิดทฤษฎีความเข้มแข็งของชุมชน ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาของสภาการศึกษา โครงการพัฒนาการจัดการศึกษาในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง นักวิชาการศึกษาและงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงในประเด็น 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) เป้าหมาย 3) กลไก 4) กระบวนการ 5) เครื่องมือ

2. การศึกษาองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 6 คน ที่มีความรู้ และประสบการณ์ ทางด้านการจัดการศึกษา การบริหารการศึกษา การส่งเสริมเครือข่ายการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา จำแนกเป็น นักวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษา 1 คน ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 1 คน เครือข่ายการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา จำนวน 2 คน ผู้บริหารสถานศึกษา ได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) และแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

3. การศึกษาแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมภายในสถานศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) จำนวน 3 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์) โรงเรียนเพียงหลวง 11 บ้านสลาเจียงตอง (ในทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญาสิริวัฒนาพรรณวดี) และโรงเรียนบ้านแม่ระมาด ได้มาโดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) และแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) วิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบรูปแบบการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. การยกร่างรูปแบบ ผู้วิจัยนำผลข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 มาจัดทำร่างรูปแบบประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่น

ทูลกันดารบนพื้นที่สูง 2) เป้าหมายรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทูลกันดารบนพื้นที่สูง 3) กลไกรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทูลกันดารบนพื้นที่สูง 4) กระบวนการรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทูลกันดารบนพื้นที่สูง 5) เครื่องมือรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทูลกันดารบนพื้นที่สูง

2. การตรวจสอบความเหมาะสมของร่างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทูลกันดารบนพื้นที่สูง ใช้วิธีการจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เป็นการตรวจสอบความเหมาะสมองค์ประกอบของรูปแบบทั้ง 5 องค์ประกอบ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของร่างรูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อเสนอแนะต่างๆ ของผู้ทรงคุณวุฒิมาพิจารณาดำเนินการ (Consensus) และปรับปรุง แก้ไขร่างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทูลกันดารบนพื้นที่สูง โดยมีการปรับปรุงรูปแบบเหลือเพียง 4 องค์ประกอบ

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทูลกันดารบนพื้นที่สูง ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

การนำรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทูลกันดารบนพื้นที่สูง ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิในขั้นตอนที่ 2 ไปจัดประชุมประชาพิจารณ์ (Public Hearing) กับผู้อำนวยการสถานศึกษาในพื้นที่ทูลกันดารบนพื้นที่สูง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 จำนวน 116 คน เพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทูลกันดารบนพื้นที่สูง เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) วิเคราะห์ข้อมูลโดยคำนวณหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

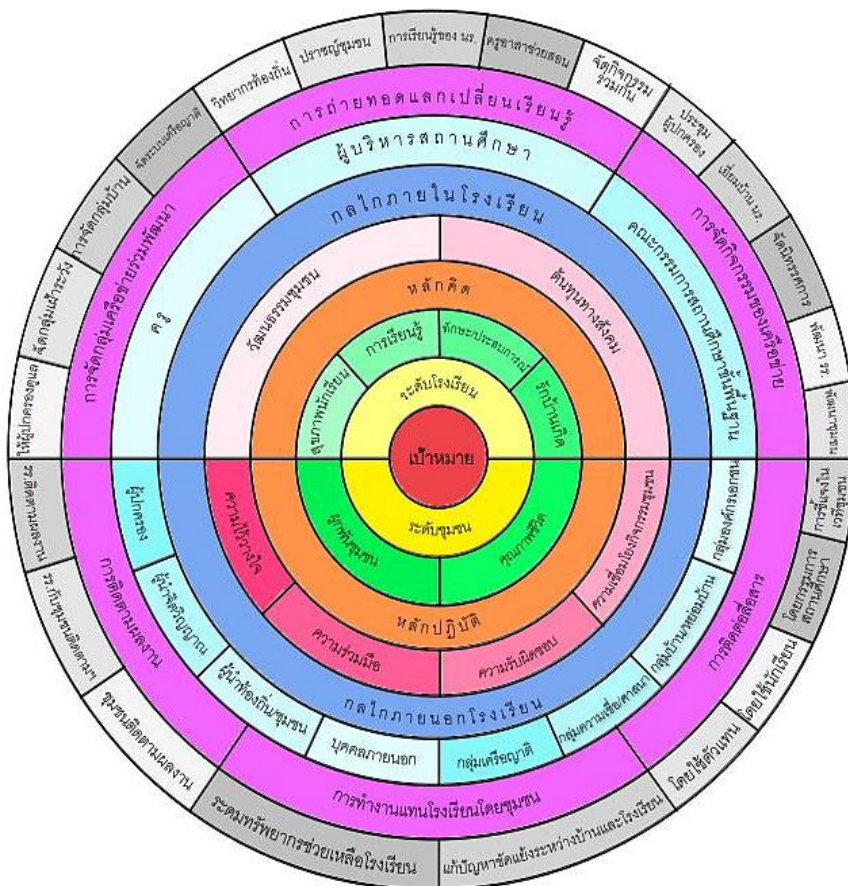
1. ผลการศึกษางค์ประกอบและแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทูลกันดารบนพื้นที่สูง มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ผลการศึกษางค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทูลกันดารบนพื้นที่สูง โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 หลักการของเครือข่าย ประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 2 เป้าหมายของเครือข่าย องค์ประกอบที่ 3 กลไกของเครือข่าย องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการของเครือข่าย องค์ประกอบที่ 5 เครื่องมือของเครือข่าย

1.2 ผลการศึกษาแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทูลกันดารบนพื้นที่สูง โดยการศึกษาในสถานศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) 5 แนวทาง ดังนี้ แนวทางที่ 1 หลักการของเครือข่าย ประกอบด้วย 1) หลักการร่วมวางแผนร่วมพัฒนา 2) หลักโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน 3) หลักกระจายความรับผิดชอบ 4) หลักการระดมทุนสนับสนุนกิจกรรมและการก่อสร้างฯ 5) หลักการเชื่อมโยงกิจกรรม แนวทางที่ 2 เป้าหมายของเครือข่าย ประกอบด้วย 1) การพัฒนาผู้เรียน 2) ชุมชนพึ่งตนเอง 3) ให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการศึกษา 4) จัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ 5) การรักษา ประเพณี วัฒนธรรมชนเผ่า 6) การเรียนรู้และการฝึกอาชีพ แนวทางที่ 3 กลไกของเครือข่าย ประกอบด้วย 1) พ่อ แม่ ผู้ปกครอง

2) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) กลุ่มหอย่อมบ้าน 4) ผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 5) ภาคเอกชน 6) เครือข่ายกลุ่มโรงเรียน 7) ครู ผู้บริหาร แนวทางที่ 4 กระบวนการของเครือข่ายประกอบด้วย 1) ผู้ปกครองแบ่งความรับผิดชอบดูแลเด็ก 2) ตั้งกลุ่มบ้าน หอย่อมบ้าน กลุ่มหรือคณะบุคคลในชุมชน 3) การจัดระบบเครือข่าย ดูแลเด็ก 4) การสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับบ้าน 5) การมีตัวแทนสำหรับประสานชุมชน 6) การจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน 7) การฝึกอาชีพให้นักเรียน และแนวทางที่ 5 เครื่องมือของเครือข่ายการประกอบด้วย 1) การจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียน 2) การเปิดบ้านวิชาการ 3) การเป็นวิทยากรท้องถิ่น 4) การเป็นอาสาสมัครช่วยสอน 5) การทำแผนปฏิบัติการประจำปี 6) การแก้ปัญหาความขัดแย้งของโรงเรียน 7) การมอบภารกิจ 8) การระดมทรัพยากรพัฒนาโรงเรียน 9) การเป็นต้นแบบการเรียนรู้ 10) การถ่ายทอดจากปราชญ์ชุมชน

2. ผลการสร้างและการตรวจสอบรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยการประชุมสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เสนอแนะให้ปรับองค์ประกอบเหลือเพียง 4 องค์ประกอบ โดยให้น้องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการของเครือข่ายและ องค์ประกอบที่ 5 เครื่องมือของเครือข่าย ยุบรวมเข้าด้วยกันแล้วตั้งชื่อองค์ประกอบว่าวิธีการดำเนินการของเครือข่าย โดยรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง แสดงดังภาพ 1

ภาพ 1 แสดงรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

จากภาพ องค์ประกอบที่ 1 เป้าหมายของเครือข่าย ประกอบด้วย เป้าหมาย 2 ระดับ คือ เป้าหมายระดับโรงเรียน ได้แก่ 1) พัฒนาสุขภาพของนักเรียน 2) พัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน 3) พัฒนาทักษะและประสบการณ์การอยู่ร่วมกันในชุมชน 4) เสริมสร้างจิตสำนึกและความผูกพันรักบ้านเกิดของนักเรียนให้อยู่ในชุมชน เป้าหมายระดับชุมชน ได้แก่ 1) เสริมสร้างจิตสำนึกและความผูกพันของคนในชุมชน 2) พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

องค์ประกอบที่ 2 หลักการของเครือข่าย ประกอบด้วย 2 หลักการสำคัญ หลักคิด ได้แก่ 1) หลักวัฒนธรรมชุมชน 2) หลักต้นทุนทางสังคม หลักปฏิบัติ ได้แก่ 1) หลักความไว้วางใจ 2) หลักการความร่วมมือ 3) หลักความรับผิดชอบ 4) หลักความเชื่อมโยงกิจกรรมของชุมชน

องค์ประกอบที่ 3 กลไกของเครือข่าย ประกอบด้วย 2 กลไกหลัก ได้แก่ กลไกภายในโรงเรียน ได้แก่ 1) ครู 2) ผู้บริหารสถานศึกษา 3) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลไกภายนอกโรงเรียน ได้แก่ 1) พ่อ แม่ ผู้ปกครอง 2) ผู้นำจิตวิญญาณ 3) ผู้นำท้องถิ่น/ชุมชน 4) บุคคลภายนอก 5) กลุ่มเครือข่าย 6) กลุ่มความเชื่อ/ศาสนา/ลัทธิ 7) กลุ่มบ้าน/หย่อมบ้าน 8) กลุ่มองค์กรเอกชน

องค์ประกอบที่ 4 วิธีการดำเนินการของเครือข่าย ประกอบด้วย 5 วิธีการหลัก การจัดกลุ่มเครือข่ายร่วมร่วมพัฒนา ได้แก่ 1) การจัดให้ พ่อ แม่ ผู้ปกครองรับผิดชอบดูแลนักเรียน 2) การจัดกลุ่มเฝ้าระวังความปลอดภัยของนักเรียน 3) การจัดกลุ่มบ้าน/หย่อมบ้านเพื่อช่วยเหลือโรงเรียน 4) การจัดระบบเครือข่ายในชุมชนเพื่อช่วยเหลือโรงเรียน การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ 1) การเป็นวิทยากรท้องถิ่น 2) การถ่ายทอดจากปราชญ์ชุมชน 3) การเป็นต้นแบบการเรียนรู้ของนักเรียน 4) การเป็นครูอาสาสมัครช่วยสอน 5) การจัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน การจัดกิจกรรมของเครือข่าย ได้แก่ 1) การประชุมผู้ปกครองของนักเรียน 2) การเยี่ยมบ้านนักเรียน 3) การจัดนิทรรศการวิชาการและอาชีพ 4) การร่วมพัฒนาโรงเรียน 5) การร่วมพัฒนาชุมชน การติดต่อสื่อสาร ได้แก่ 1) การใช้ตัวแทนติดต่อสื่อสาร 2) การใช้นักเรียนติดต่อสื่อสาร 3) การใช้กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน/ผู้นำชุมชน ติดต่อสื่อสาร 4) การชี้แจงในเวทีชุมชน การทำงานแทนโรงเรียนโดยชุมชน ได้แก่ 1) การระดมทรัพยากรช่วยเหลือโรงเรียน 2) การแก้ปัญหาความขัดแย้ง ระหว่างบ้านและโรงเรียน การติดตามผลงาน ได้แก่ 1) โรงเรียนติดตามผลงาน 2) โรงเรียนร่วมกับชุมชนติดตามผลงาน 3) ชุมชนติดตามผลงาน

3. ผลการประเมินรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า รูปแบบมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับสูง

อภิปรายผลการวิจัย

1. รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง มี 4 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 เป้าหมายของเครือข่าย ประกอบด้วย เป้าหมาย 2 ระดับ คือ ระดับโรงเรียน ได้แก่ 1) พัฒนาสุขภาพของนักเรียน 2) พัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน 3) พัฒนาทักษะและประสบการณ์การอยู่ร่วมกันในชุมชน 4) เสริมสร้างจิตสำนึกและความผูกพันรักบ้านเกิดของนักเรียนให้อยู่ในชุมชน ระดับชุมชน ได้แก่ 1) เสริมสร้างจิตสำนึกและความผูกพันของคนในชุมชน 2) พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในขั้นตอนที่ 2 ที่แยกเป้าหมายเป็นระดับโรงเรียนและระดับชุมชน

องค์ประกอบที่ 2 หลักการของเครือข่าย ประกอบด้วย หลักการ 2 หลักการ คือ หลักคิด ได้แก่ 1) หลักวัฒนธรรมชุมชน 2) หลักต้นทุนทางสังคม หลักปฏิบัติ ได้แก่ 1) หลักความไว้วางใจ 2) หลักการความร่วมมือ 3) หลักความรับผิดชอบ 4) หลักความเชื่อมโยงกิจกรรมของชุมชน ผู้วิจัยค้นพบว่า หลักการการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงที่มีลักษณะเหมือนกับพื้นที่ปกติ ได้แก่ หลักวัฒนธรรมชุมชน หลักการความร่วมมือ หลักความรับผิดชอบ แต่มีหลักการที่โดดเด่นเป็นการเฉพาะในการทำงานในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงให้ประสบผลสำเร็จ ได้แก่ หลักต้นทุนทางสังคม หลักความไว้วางใจ หลักความเชื่อมโยงกิจกรรมของชุมชน กล่าวคือการทำงานในพื้นที่ที่ยากลำบากการใช้วัสดุหรือแรงงานในชุมชนจึงมีความสำคัญเช่น การใช้ประปาภูเขา การใช้ไฟฟ้าจากพลังน้ำ การใช้แรงงานของชุมชนก่อสร้างอาคารโรงเรียน หลักความไว้วางใจถือว่าหลักการของความร่วมมือที่สำคัญ เมื่อชุมชนไว้วางใจโรงเรียนจะเข้ามาร่วมทำงานหรือให้ความร่วมมือจัดการศึกษา สำหรับหลักความเชื่อมโยงกิจกรรมของชุมชน พบว่าโรงเรียนและชุมชนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงมีความใกล้ชิดแตกต่างพื้นที่ราบ การจัดกิจกรรมระหว่างบ้านและโรงเรียนจะทำงานกันอย่างใกล้ชิด เช่น การจัดพิธีกรรมทางความเชื่อในหมู่บ้านทางโรงเรียนจะต้องนำนักเรียนไปร่วมด้วย การอบรมการทำเกษตรของนักเรียนจะต้องให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับ Khwanmun, et al. (2556) ผลการวิจัย พบว่า 1) ด้านปัจจัยที่มีผู้บริหารสถานศึกษาและครูให้ความสำคัญกับกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ มีเป้าหมายซึ่งมุ่งที่จะพัฒนาผู้เรียนให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมแบบพหุวัฒนธรรม มีนโยบายส่งเสริมความร่วมมือกับผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน 2) ด้านกระบวนการ เน้นการปฏิบัติจริงโดยมีส่วนร่วมระหว่างนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน โดยวางแผน ดำเนินงานตามแผนและประเมินผล และปรับปรุงการดำเนินกิจกรรม (P-D-C-A) ตามแนวทางที่เสนอแนะโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) ด้านผลผลิต เกิดประสิทธิผลในระดับสูง เช่น กิจกรรมการทำความสะอาดชุมชน กิจกรรมการทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย กิจกรรมวันเด็กชนเผ่าเพื่อความสามัคคี เป็นต้น

องค์ประกอบที่ 3 กลไกของเครือข่าย ประกอบด้วย 2 กลไกหลัก คือ กลไกภายในโรงเรียน ได้แก่ 1) ครู 2) ผู้บริหารสถานศึกษา 3) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลไกภายนอกโรงเรียน ได้แก่ 1) พ่อ แม่ ผู้ปกครอง 2) ผู้นำจิตวิญญาณ 3) ผู้นำท้องถิ่น/ชุมชน 4) บุคคลภายนอก 5) กลุ่มเครือญาติ 6) กลุ่มความเชื่อ/ศาสนา/ลัทธิ 7) กลุ่มบ้าน/หย่อมบ้าน 8) กลุ่มองค์กรเอกชน ผู้วิจัยค้นพบว่า กลไกภายนอกเป็นการดำเนินงานที่ยากกว่ากลไกภายใน เพราะเป็นหน้าที่โดยตรงของครู และผู้อำนวยการสถานศึกษาโดยตรง แต่กลไกภายในและภายนอกโรงเรียนต้องมีความสัมพันธ์กัน เพราะโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน การดำเนินงานของโรงเรียนจะต้องมีกลไกภายนอกโรงเรียนสนับสนุน

องค์ประกอบที่ 4 วิธีการดำเนินการของเครือข่าย ประกอบด้วย 5 วิธีการหลัก คือ 1) การจัดกลุ่มเครือข่ายร่วมพัฒนา 2) การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) การจัดกิจกรรมของเครือข่าย 4) การติดต่อสื่อสาร 5) การทำงานแทนโรงเรียนโดยชุมชน ซึ่งเกิดจากการรวมองค์ประกอบกระบวนการ และเครื่องมือเข้าด้วยกัน สอดคล้องกับวิธีการการจัดกิจกรรมของเครือข่ายงานวิจัยของ Assumption College (2002) ได้ทำการศึกษาวิจัยความคิดเห็นของผู้ปกครอง นักเรียนและศิษย์เก่าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนอัสสัมชัญ ประจำปีการศึกษา 2544 พบว่า ผู้ปกครองเห็นว่าโรงเรียนควรปรับปรุงเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูลข่าวสารระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง

2. ผลการประเมินรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

องค์ประกอบที่ 1 เป้าหมายของเครือข่าย พบว่า เป้าหมายระดับโรงเรียนและเป้าหมายระดับมีค่าเฉลี่ยความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้มีผลใกล้เคียงกัน แสดงให้เห็นว่าการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

ระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงต้องคำนึงถึงงานที่เกิดขึ้นกับนักเรียนและการพัฒนาชุมชนควบคู่กันไป โดยความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ของเป้าหมายย่อยระดับโรงเรียนและระดับชุมชนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 4) เสริมสร้างจิตสำนึกและความผูกพันรักบ้านเกิดของนักเรียนให้อยู่ในชุมชน และข้อ 1) เสริมสร้างจิตสำนึกและความผูกพันของคนในชุมชน มีความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้สูงสุด แสดงว่าเป้าหมายทั้งสองส่วนมีความสัมพันธ์กันและมีความสำคัญ เพราะเป้าหมายการจัดการศึกษาต้องการให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ทักษะ ประสบการณ์มาพัฒนาถิ่นที่อยู่ตนเองมากกว่าจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนไปประกอบอาชีพในสังคมเมืองหรือชุมชนอื่นๆ

องค์ประกอบที่ 2 หลักการของเครือข่าย พบว่า หลักการที่มีค่าเฉลี่ยความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ที่ต่ำที่สุด ได้แก่ หลักคิด ในด้านหลักต้นทุนทางสังคมและหลักปฏิบัติ ในด้านความรับผิดชอบ อาจเป็นเพราะ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือจะต้องออกแรงกำลังความคิด กำลังกาย กำลังทรัพย์ ความทุ่มเท ความเสียสละ สร้างต้นทุนตนเองเพื่อให้ชุมชนยอมรับ คล้ายคลึงกับงานวิจัยของ Prapaipet (2008) พบว่า เงื่อนไขความสำเร็จเกิดจากเงื่อนไขภายในโรงเรียน ได้แก่ เงื่อนไขที่เกิดจากผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ ลักษณะเด่นของผู้อำนวยการโรงเรียนและผู้บริหารได้รับการยอมรับ เงื่อนไข ที่เกิดจากครู ได้แก่ ครูชาวไทยภูเขา ลักษณะการทำงานของครู ความผูกพันของครู ปฏิสัมพันธ์ของครู ส่วนหลักการที่เป็นหลักคิด คือ หลักต้นทุนทางสังคม และหลักปฏิบัติ คือ หลักความรับผิดชอบ ที่มีค่าเฉลี่ยที่มีความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ต่ำที่สุด อาจเนื่องจากการใช้ต้นทุนทางสังคม เช่น การใช้วัสดุอุปกรณ์จากท้องถิ่น การใช้แรงงานจากคนในชุมชน และการที่จะหาทางให้ชุมชนมารับผิดชอบงานโรงเรียน ทางผู้ประเมินที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษามองว่าเป็นเรื่องที่ชุมชนดำเนินการที่ยากกว่าการดำเนินเฉพาะในโรงเรียน

องค์ประกอบที่ 3 กลไกของเครือข่าย พบว่า กลไกที่มีค่าเฉลี่ยความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ที่เกิดจากกลไกภายในโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และกลไกภายนอกโรงเรียน ได้แก่ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Comer and Haynes (1991) พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองจะมีความหมายต่อการเรียนของเด็กในโรงเรียนมาก โรงเรียนควรออกแบบให้การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเป็นความสัมพันธ์เชิงบวกที่สนับสนุนการพัฒนาการของเด็กโดยรวม สำหรับค่าเฉลี่ยความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ของกลไกการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงในระดับมากที่สุด เกิดจากกลไกภายในโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและกลไกภายนอกโรงเรียน ได้แก่ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นกลไกภายใน เป็นบุคคลหลักที่มีหน้าที่สร้างเครือข่ายความร่วมมือให้เกิดขึ้น และพ่อ แม่ ผู้ปกครอง ซึ่งเป็นกลไกภายนอก มีหน้าที่โดยตรงที่ต้องจัดการศึกษาของบุตรหลานตนเอง

องค์ประกอบ 4 วิธีการดำเนินการของเครือข่าย พบว่า วิธีการที่มีค่าเฉลี่ยความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด คือ วิธีการจัดกิจกรรมของเครือข่าย อาจเป็นเพราะว่า กิจกรรมของเครือข่าย เช่น การประชุมผู้ปกครองของนักเรียน การเยี่ยมบ้านนักเรียน การจัดนิทรรศการวิชาการและอาชีพ การร่วมพัฒนาโรงเรียน การร่วมพัฒนาชุมชน เป็นวิธีการที่เริ่มต้นดำเนินงานมาจากโรงเรียน ที่ครูและผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นฝ่ายดำเนินงาน และขอความร่วมมือจากชุมชนได้มากและง่ายที่สุด และเมื่อพิจารณาวิธีการที่มีค่าเฉลี่ยความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ในระดับต่ำที่สุด คือ วิธีการการจัดเครือข่ายร่วมพัฒนา เช่น การจัดให้ พ่อ แม่ ผู้ปกครองรับผิดชอบดูแลนักเรียน การจัดกลุ่มเฝ้าระวังความประพฤติของนักเรียน การจัดกลุ่มบ้าน/หอย่อมบ้านเพื่อช่วยเหลือโรงเรียน การจัดระบบเครือข่ายในชุมชนเพื่อช่วยเหลือโรงเรียน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรนำเป้าหมาย หลักการ กลไก และวิธีการ นำไปกำหนดนโยบายการวางแผน การจัดกิจกรรม/โครงการ ในสร้างเครือข่ายความร่วมมือให้กับโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ควรนำผลการวิจัยประกอบด้วย หลักการ เป้าหมาย กลไกและเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงมากำหนดในหลักสูตรข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เช่น หลักสูตรการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้ามาในพื้นที่พิเศษจะทำให้บุคคลดังกล่าวมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถทำงานในพื้นที่ในบริบทพื้นที่สูงได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และหลักสูตรการพัฒนาการเตรียมความพร้อมครูผู้ช่วย เช่น ตัวชี้วัด การประเมิน เพื่อให้ครูผู้ช่วยบรรจุใหม่ได้ทำงานกับเครือข่ายการมีส่วนร่วมอย่างเข้าใจ

1.3 ข้อเสนอแนะระดับโรงเรียน

1.3.1 โรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงควรกำหนดเป้าหมายในระดับโรงเรียนและระดับชุมชนควบคู่กัน เพราะหากสำเร็จผลในการสร้างจิตสำนึกและความผูกพันของคนในชุมชนจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น ส่งผลต่อชุมชนเห็นความสำคัญของการศึกษา และทำให้เกิดการมีส่วนร่วมกับโรงเรียน โดยเฉพาะเป้าหมายอันดับแรกในเรื่องการมีสุขภาพพลานามัยที่ดีของนักเรียน เมื่อนักเรียนมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ชุมชนเห็นความสำคัญและยอมรับโรงเรียน

1.3.2 ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีความรู้ความเข้าใจ ฝึกทักษะการปฏิบัติตนกับคนในชุมชน ยึดหลักคิด ได้แก่ 1) หลักวัฒนธรรมชุมชน 2) หลักต้นทุนทางสังคม หลักปฏิบัติ ได้แก่ 1) หลักความไว้วางใจ 2) หลักการความร่วมมือ 3) หลักความรับผิดชอบ 4) หลักความเชื่อมโยง กิจกรรมของชุมชน มาใช้การพัฒนาโรงเรียนควบคู่กับชุมชน

1.3.3 โรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงควรกำหนดบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร เข้ามาสนับสนุนการทำงานของโรงเรียน เช่น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ผู้นำจิตวิญญาณ ผู้นำท้องถิ่น/ชุมชน บุคคลภายนอก มาเป็นเครือข่ายร่วมพัฒนา โดยใช้วิธีการ เช่น การจัดกลุ่มเครือข่ายร่วมร่วมพัฒนา การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดกิจกรรมของเครือข่าย การติดต่อสื่อสาร การทำงานแทนโรงเรียน โดยชุมชน การติดตามผลงาน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

References

- Assumption College. (2002). *Opinion about education management of Assumption college of from parents, students, and alumni in academic year 2544* (Research report). Bangkok: Assumption College. (in Thai)
- Comer, P. C., & Haynes, M. N. (1991). Parent Involvement in School. *An Ecological Approach Elementary School Journal*, 91(3), 425-432.
- Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn's Personal Affairs Division. (2008). *Royal initiated plan for developing children in wilderness area of her royal highness princess Maha Chakri Sirindhorn, No. 4 B.E. 2550-2559*. Bangkok: Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn's Personal Affairs Division. (in Thai)
- Khwanmun, P., Chanbanchong, C., Pakdeewong, P., & Kornpuang, A. (2013). The development of the model for public service activity management in schools under the primary education service areas on Thailand – Myanmar Border. *Journal of Education Naresuan University*, 15(special), 124-135. (in Thai)
- Office of the Basic Education Commission. (2009). *Developing education in wilderness and mountainous area*. Bangkok: Office of the Basic Education Commission. (in Thai)
- Prapaipet, S. (2008). *Conditions leading to the effective administration in the hill tribe school* (Doctoral dissertation). Khon Kaen: Khon Kaen University. (in Thai)